

TIM FLACH
VOGELS

Tekst
Richard O. Prum

FONTAINE UITGEVERS

in samenwerking met

Blackwell&Ruth.

Voorwoord

Tim Flach

Terwijl ik over de Millenium Bridge in de richting van het Tate Modern ren, een route die ik 's ochtends vanuit mijn huis in Londen meestal neem, word ik vanaf beide brugleuningen door honderden meeuwen begroet. Het gekrijs van de zeevogels brengt me terug naar mijn jeugd aan de kust van Cornwall en geeft me het gevoel dat ik de dag weer aankan.

Ik ben aan dit project begonnen om de verbazingwekkende schoonheid van vogels te verkennen aan de hand van een serie foto's: portretten, detailstudies en foto's van vogels in vlucht. Om de aandacht te richten op de details, de morfologische diversiteit beter duidelijk te maken en het gevoel van medeleven te versterken, hebben we de achtergrond op alle foto's vlak gehouden.

De reis op deze pagina's volgt de gang van de evolutie zoals we geloven dat die zich voltrokken heeft. De reis begint bij de Archaeopteryx van Berlijn, een bijzonder gaaf exemplaar van een gevederde dinosauriër die ons rechtstreeks naar de voorouders van de huidige vogels leidt. Daarna voert hij ons via de niet-vliegende vogels en de verder ontwikkelde soorten als de kolibrie ten slotte naar het pluimvee – de vogels die door de mens zijn getemd en veranderd. Professor Richard Prum van de Yale University, een van de toonaangevende evolutionair ornithologen en een internationaal bekende expert op het gebied van veren, was de aangewezen persoon om de inleidingen bij de verschillende delen te schrijven. Met zijn kennis en benadering weet hij als geen ander duidelijk te maken waarom vogels zulke unieke verenkleuren, kleuren en vormen hebben.

In enkele gevallen hebben we speciale vogelkooien gebouwd om mijn onderwerpen rustiger en minder bewust van mij en de camera te maken. Daardoor gingen de vogels zich natuurlijker gedragen en, belangrijker nog, werd de stress bij deze in gevangenschap opgegroeide vogels tot een minimum beperkt. In sommige situaties hebben we draaiplateaus voor roterende sprenkels gebruikt, vijvers aangelegd voor eenden en hoog boven een bassin met duikende pinguïns lampen opgehangen.

Veel mensen hebben door de pandemie meer oog gekregen voor de natuur in het algemeen en in het bijzonder voor vogels, die door hun aanwezigheid alleen al onze zintuigen tot leven wisten te wekken en zo onze levenslust hebben versterkt. Ik zelf kon dankzij het gedwongen isolement van de lockdown ook beter nadenken over mijn fotografie en nieuwe inspiratie opdoen bij oude meesters als Rembrandt en Turner. Zo ging ik steeds meer het belang inzien van clair-obscur en lichtval, technieken die zij met zulke schitterende effecten hebben toegepast. Ik was me bovendien al vanaf het begin bewust van het werk van de 19e-eeuwse vogeltekenaars, zoals John James Audubon met zijn *The Birds of America* en John Gould en diens kunstzinnige medewerkers. Zij moesten hun werk echter meestal alleen doen met dode of opgezette vogels. Kunstenaars als Edward Lear probeerden zo veel mogelijk 'naar het leven' te tekenen. Ik zie mezelf graag als een fotograaf die in die esthetische traditie staat.

De fotografie is het enige medium dat een moment kan vastleggen, en daarmee in staat onze beleving van dat moment te verlengen zoals in

de jachtige werkelijkheid vaak niet mogelijk is. Een foto nodigt daardoor uit tot onderzoek en contemplatie: de buiging van een veer tijdens de vlucht, de kleinste details van de baarden en de weerhaakjes van de veren, de bevroren momenten waarop pinguïns als torpedo's het water in duiken en de schilderachtige weerspiegeling van wadende flamingo's.

Van de vaak geziene pimpelmees tot de met uitsterven bedreigde Filipijnse apenarend: het was voor mij een moeilijke keuze welke van de ruim tienduizend nu levende vogelsoorten ik in dit boek zou opnemen. Bij de selectie van 140 vogels uit die veelheid deed ik een aantal verrassende ontdekkingen. Zo bleek een ver familielid van de eend een hoorn als van een eenhoorn op zijn kop te hebben (p. 64-65) en kwam ik een zeevogel met een krulsnor tegen (p. 16). Ik kreeg het voor zover bekend grootste ei van de wereld te leen, een ei van de uitgestorven Malagassische olifantsvogel, dat maandenlang op mijn bureau lag te pronken. Op ware grootte afgedrukt (p. 267) paste het maar net op de bladzijde. Het ei is net zo groot als 170 kippeneieren.

In het deel over eieren heb ik ook twee illustratieve verhalen uit het recente verleden over uitsterven opgenomen. De trekduif (p. 266) was ooit de talrijkste vogelsoort in de menselijke geschiedenis, maar zijn populatie van miljarden dieren werd in een tijdsbestek van tachtig jaar tot nul gereduceerd. De laatste trekduif, Martha gedoopt, stierf op 1 september 1914 in de dierentuin van Cincinnati. Hetzelfde lot trof de reuzenalk (p. 269) die sterk op een pinguïn leek hoewel hij er geen familie van was. Ooit leefden er op het noordelijk halfrond miljoenen reuzenalken. Maar het laatste paar werd op 4 juni 1844 op verzoek van een Deense museumcurator gevangen en zonder plichtplegingen de nek omgedraaid. De nu allang verdwenen soorten zijn een tragische voorbode van de toekomst die andere soorten mogelijk ook te wachten staat.

Op mijn reis door het immense landschap van de vogelwereld had ik gelukkig gezelschap van mijn eigen vogelfluisteraar, Daniel Cullen. Hij heeft mij als producent en agent steeds terzijde gestaan. Daniel, die zijn hele werkende leven aan vogels wijdt, deelde zijn inzichten en kennis op ruimhartige wijze met mij. Hij was een van de leidende krachten tijdens mijn ontdekkingsreis en adviseerde me bij het ontwerpen van de speciale vogelkooien, wist wanneer elke soort in de beste conditie verkeerde en hoe we de verschillende groepen het beste konden afbeelden. Tot ons geluk hadden we tijdens de drie jaar dat we aan dit boek werkten toegang tot de beste openbare en private vogelverzamelingen ter wereld.

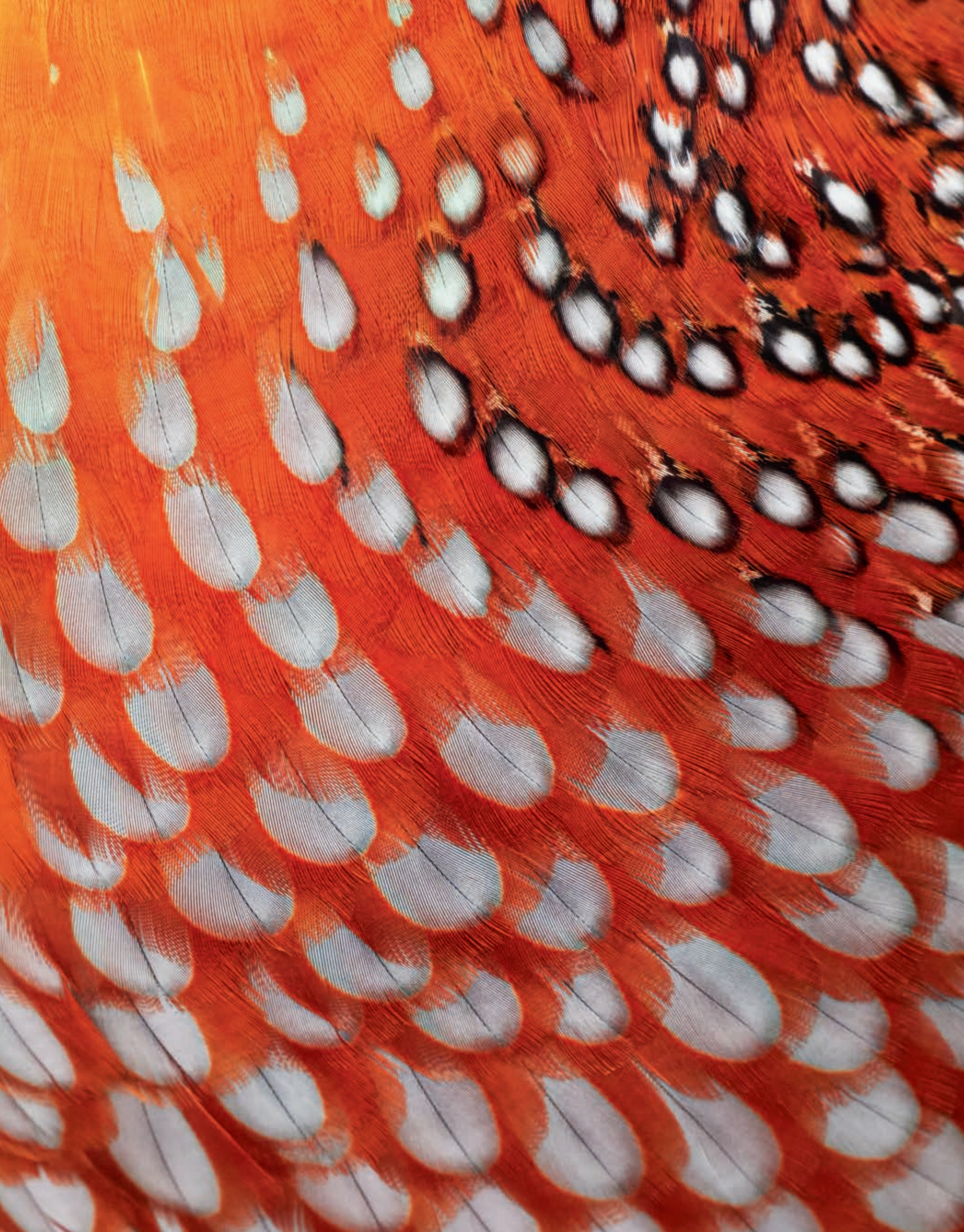
Dit fotoboek is in veel opzichten het vervolg op mijn laatste werk, *Endangered*, dat over bijna uitgestorven dieren gaat. Als gevolg van diverse factoren, waaronder de steeds verder krimpende leefruimtes en de snelle afname van de hoeveelheden insecten, staan vogels onder toenemende druk. Ik hoop dat dit boek niet alleen nog duidelijker maakt hoe bijzonder ze zijn, maar dat het bovendien zo veel medeleven oproept dat steeds meer mensen zich zullen inzetten voor de bescherming en het behoud van vogels. Mensen de ogen openen voor de wereld van de natuur is nog nooit zo belangrijk geweest.

Grijze kroonkraanvogel p. 110-111

Wetenschappelijke naam: *Balearica regulorum*
 Verspreiding: zuidelijk Afrika

De kraanvogels dragen een kroon van lange, stro-achtige haren. Iedere haar is in feite een opgerolde veer, die aan de ene kant wit is en aan de andere kant bruin, maar die zo sterk is opgerold dat de twee kleuren in elkaar overlopen tot goudgeel stro. De ongewone structuur maakt deze veren ongelooflijk stijf. Door de windingen blijven ze in model, zelfs als ze nat zijn of bij harde wind.

Lelkraanvogel p. 112-113

Wetenschappelijke naam: *Bugeranus carunculatus*
 Verspreiding: Sub-Sahara-Afrika

Bij de meeste vogels is de lel een seksueel ornament van het mannetje, bij vrouwtjes is hij daarom vaak afwezig of hooguit in klein formaat aanwezig. Deze kraanvogels doorbreken deze regel. Beide geslachten hebben even indrukwekkende lellen, die ze ook echt gebruiken om hun stemming door te geven aan andere leden van de troep. De lel krimpt als ze zenuwachtig zijn en zwelt bij opwinding.

Schoenbekoievaar p. 114-115

Wetenschappelijke naam: *Balaeniceps rex*
 Verspreiding: Tanzania, Oeganda, Kenia, Democratische Republiek Congo, Ethiopië, Zambia en Zuid-Soedan

Voor de jonge schoenbekoievaars zijn de tropische moerassen waar ze broeden gevaarlijk gebied. Vreemd genoeg is gepakt worden door een krokodil niet hun grootste zorg, volwassen schoenbekken kunnen met hun gespecialiseerde snavels flink inhakken op de reptielen. Maar er is één bijzonder groot gevaar en dat is de verstikkende hitte. Pas uit het ei gekomen kuikens zijn niet in staat hun eigen lichaamstemperatuur te reguleren en lopen dus een grote kans op oververhitting. Gelukkig weten hun ouders instinctief wat ze moeten doen. Met hun grote snavel scheppen ze water op en gieten dat over de kuikens, waardoor die zelfs in de middagzon koel blijven.

Afrikaanse maraboe p. 116-117

Wetenschappelijke naam: *Leptoptilos crumenifer*
 Verspreiding: Sub-Sahara-Afrika

Net als alle andere ooievaars hebben deze macaber uitzierende aaseters geen syrinx, het vogel-equivalent van onze stembanden. Deze soort heeft een ander instrument ontwikkeld om toch te kunnen zingen. Binnen in de lange, onbehaarde krop die aan hun nek hangt, zit een opblaasbare zak die de vogels bespelen als een doedelzak. Het resultaat is een melodie van gorgelende keelklanken waarmee potentiële partners het hof wordt gemaakt.

Maskerkievit p. 118-119

Wetenschappelijke naam: *Vanellus miles*
 Verspreiding: Australië, Nieuw-Zeeland, Papoea-Nieuw-Guinea en westelijk Oceanië

De gele lellen aan de kop van de maskerkievit zijn voor de show, maar de scherpe sporen op de pols van iedere vleugel zijn dat niet. Deze luidruchtige waadvogels gebruiken de miniatuur-speren om hun nest te verdedigen, en ze halen ermee uit naar ieder wezen dat te dichtbij komt – zelfs de mensen die de stadsparken en achtertuinen bezoeken waar ze vaak broeden.

Witte pelikaan p. 120-121

Wetenschappelijke naam: *Pelecanus erythrorhynchos*
 Verspreiding: Noord-, Midden- en Zuid-Amerika

Witte pelikanen zoeken vaak gezamenlijk naar voedsel. Ze zwemmen met elkaar in langzaam optrekkende banen en slaan met hun vleugels op het wateroppervlak om scholen vissen op te drijven naar ondiep water. Daar scheppen ze hun prooi in hun keelzak, waar wel elf liter water in kan – drie keer zoveel als in hun maag – en vervolgens, na hun kop naar achteren te hebben getild om het water uit de zak te laten lopen, slikken ze hun prooi in zijn geheel door.

Visdief

p. 122-123

Wetenschappelijke naam: *Sterna hirundo*
 Verspreiding: wereldwijd

Als echte zoonbidder legt de visdief grote afstanden af op zoek naar zonlicht dat het water verlicht waardoor ze duidelijker de vissen onder het wateroppervlak kunnen zien. In de zomer is het weer op zee vaak rustiger, wat het vliegen voor de vogels vergemakkelijkt. Net als de meeste andere sterns is de visdief een lange-afstandstrekvogel. Veel visdieven vliegen in een jaar meer dan 16.000 kilometer tijdens de reis van en naar hun broedgebied op het noordelijk halfrond en hun overwinteringsgebied op het zuidelijk halfrond.

Kluut

p. 124-125

Wetenschappelijke naam: *Recurvirostra avosetta*
 Verspreiding: Afrika, Europa en Azië

Deze elegante waadvogels jagen op ongewervelde waterdierjes in de sliblaag door met hun naar boven gebogen snavel als een zeis door de modder te zwaaien. Ze komen veel voor in riviermondingen en lagunes met brak water. Met hun lange steltachtige poten kunnen ze foerageren in ondergelopen stukken die voor veel andere kustvogels te diep zijn. Kluten zijn verrassend sterke zwemmers, en als het nodig is foerageren ze zelfs als een eend met hun achtereind omhoog om bij prooi te komen die anders buiten hun bereik zou zijn.

Rode lepelaar

p. 126-127

Wetenschappelijke naam: *Platalea ajaja*
 Verspreiding: Noord-, Midden- en Zuid-Amerika

Deze flamboyante waadvogel heeft een slimme snavel: hij eindigt in een brede spatel en zit vol met miljoenen gevoelige zenuwvelden waarmee de vogel puur op de tast zijn prooi kan vinden. Hij dient ook als draagvleugelboot. Als de vogel zijn snavel in een halve cirkel door het water haalt, ontstaat er een draaikolk waardoor prooi in de spatel wordt gezogen. Door deze aanpassingen kunnen lepelaars efficiënt jagen in troebel water of zelfs 's nachts en kunnen ze ook voortdurend met hun ogen hun foerageergebied, de mangrovewouden, scannen op mogelijk gevaar.

Heilige ibis

p. 128-129

Wetenschappelijke naam: *Threskiornis aethiopicus*
 Verspreiding: Afrika en het Midden-Oosten

Voor de oude Egyptenaren was de heilige ibis het symbool van Thoth, de god van de schrijfkunst, de magie, de wijsheid en de maan. Volgens de oude papyrusteksten van *Het Egyptisch dodenboek* beschermde Thoth de zielen van de doden in het hiernamaals door ze magische spreuken mee te geven om de demonen af te weren die de weg naar het paradijs onveilig maakten. De farao's lieten miljoenen van deze vogels mummificeren en samen met hen begraven, in de hoop dat Thoth hen door deze buitensporige offergaven goed gezind zou zijn en ze toegang zou geven tot zijn krachtige spreuken.

Rode ibis

p. 130-131

Wetenschappelijke naam: *Eudocimus ruber*
 Verspreiding: Brazilië, Venezuela, Colombia, Trinidad en Tobago, Guyana, Suriname en Frans-Guyana

Iedere avond verzamelen zich duizenden van deze luisterrijke vogels diep in de mangrovewouden van Zuid-Amerika om gezamenlijk de nacht door te brengen. Ze bedekken de bomen als een rode deken, schitterend als de ondergaande zon die weerkaatst wordt in het brakke water onder hen. Helaas is de toekomst van deze indrukwekkende kolonies onzeker, omdat het ecosysteem waar deze vogels van afhankelijk zijn razendsnel aan het verdwijnen is door het stijgen van het zeewater en de oprukkende stedelijke en industriële ontwikkeling.

Atlantische papegaaiduiker

p. 132-133

Wetenschappelijke naam: *Fratercula arctica*
 Verspreiding: Noord-Atlantische Oceaan en Noordelijke IJszee

Deze flamboyante vogels zijn het grootste deel van hun leven ver op zee en wanneer ze zich op jacht naar kleine vissen over het water bewegen, gebruiken ze hun vleugels als vinnen. In het broedseizoen keren ze echter terug naar een onbewoond eilandje. Met hun kleurige snavel en poten graven ze dan het holletje uit waarin ze hun eieren leggen en de jongen tegen roofdieren en harde wind beschermd zijn. De holletjes kunnen soms wel een meter diep zijn. De vogels kunnen heel oud worden en een paartje keert soms tientallen jaren lang terug naar hetzelfde nest.

Ezelspinguïn

p. 134-135

Wetenschappelijke naam: *Pygoscelis papua*
 Verspreiding: Zuidelijke Oceaan

Pinguïns vliegen niet, tenminste niet in de lucht. Onderwater vliegen ze als de beste. Ze gebruiken hun rudimentaire vleugels als peddels, hun achterpoten als propeller en hun stijve staartveren als roer. Zo kan de ezelspinguïn met zijn torpedovormige lichaam door het water schieten met een vaart van meer dan 35 kilometer per uur - de snelste tijd van welke zwemvogel ook.

Koningspinguïn

p. 136-137

Wetenschappelijke naam: *Aptenodytes patagonicus*
 Verspreiding: Zuidelijke Oceaan

De koningspinguïn bouwt geen nest. In plaats daarvan broedt iedere ouder staand op zijn of haar voeten om de beurt het ei uit, terwijl de ander de kolonie verlaat om op zee op vis te gaan jagen. Als het jong uit het ei is gekomen, blijven de ouders nog een paar weken om beurten over het jong waken en op jacht gaan, maar met de komst van de antarctische winter verlaten allebei de ouders de kolonie. Ze blijven dan weken achter elkaar op zee, maar komen wel op gezette tijden terug met voedsel. De achtergebleven kuikens kruipen dicht tegen elkaar aan en vasten tot een van hun ouders weer terugkomt.

Koningspinguïn

p. 138-139

Wetenschappelijke naam: *Aptenodytes patagonicus*
 Verspreiding: Zuidelijke Oceaan

Volwassen koningspinguïns verlaten tijdens de antarctische winter hun broedkolonies en maken enorme vistochten. Ze trekken bijna 10.000 kilometer door open zee naar de Antarctische Convergentie, het punt waar koud poolwater samenkomt met warmer water uit de Atlantische Oceaan. De vogels doen dit vanwege de vele zeedieren en -diertjes die zich in dit thermale grensgebied verzamelen, zoals lantaarnvissen en inktvissen. Ze kunnen tijdens het najagen van prooi een diepte van bijna 240 meter bereiken.

Kerkuil

p. 142-143

Wetenschappelijke naam: *Tyto alba*
 Verspreiding: wereldwijd

Uilen zijn griezelig stille vliegers. Dat komt doordat in tegenstelling tot andere vogels hun vleugelveren een fluwelige bovenkant hebben met aan de uiteinden kamachtige kartels die de turbulentie (en daarmee het geluid) verminderen die ontstaat als lucht over de vleugels gaat. Onderzoek toonde aan dat deze aanpassingen in feite een dubbel voordeel zijn voor de nachtelijke rovers: ze vliegen geruisloos en dat voorkomt ook dat hun vleugelslagen de zachte geluiden verdringen die ze gebruiken om prooi te lokaliseren.

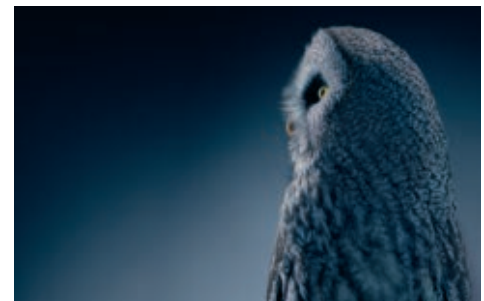

Hispaniolakerkuil

p. 144-145

Wetenschappelijke naam: *Tyto glaucops*
 Verspreiding: Haiti en de Dominicaanse Republiek

Deze Caribische uilen hebben asymmetrische oren ontwikkeld waarmee ze hun prooi beter kunnen lokaliseren. Het linkeroor is naar boven gericht en het rechteroor naar beneden, waardoor het geluid elk oor net op een iets ander moment en met een iets ander volume bereikt. Op grond van deze minuscule verschillen kan de uil niet alleen de afstand berekenen, maar ook de verticale hoek tot de bron van het geluid op de grond, wat ze in staat stelt hun prooi in het donker te vangen.

Laplanduil

p. 146-147

Wetenschappelijke naam: *Strix nebulosa*
 Verspreiding: Rusland, Canada, Verenigde Staten, Mongolië, Finland, Zweden, Wit-Rusland, Kazachstan en Litouwen

De grote ronde kop van de laplanduil versterkt zelfs het zachtste geluid. Hij kan een knaagdier lokaliseren onder een sneeuwlaag van vijftig centimeter tot op een afstand van honderd meter, alleen door te luisteren. Vervolgens is hij in staat een dicht pak ijzige sneeuw te doorbreken dat sterk genoeg is om een mens te dragen, en zijn prooi grijpen.